

Звіт

за результатами 5 запитань органам влади
стосовно виконання Закону України
"Про засади запобігання та протидії
дискримінації в Україні"

Автор: Юлія Тищенко

ЗМІСТ

Вступ	2
1. Підготовка центральними органами виконавчої влади пропозицій щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації.....	3
2. Діяльність центральних органів виконавчої влади та облдержадміністрацій, органів влади Автономної Республіки Крим (позитивні дії).....	8
3. Співпраця з громадськими організаціями щодо дотримання принципу недискримінації...	13
4. Просвітницька діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації.....	17
5. Сприяння науковим розробкам.....	18
Висновки	20

З 1 січня до 15 вересня 2013 року Український незалежний центр політичних досліджень проводив моніторинг діяльності центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), органів виконавчої влади на містах, органів місцевого самоврядування (обласний рівень) щодо реалізації положень Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" (стаття 11).

Вступ

Минуло більше року після набуття чинності Законом України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" (далі – Закон), який визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина. Так, 6 вересня Верховна Рада України ухвалила цей закон у цілому, а 5 жовтня 2012 року він набув чинності. Документом, зокрема, встановлюється, що дискримінація – це рішення, дії або бездіяльність, спрямовані на обмеження або привілеї стосовно особи та/або групи осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, якщо вони унеможливають визнання і реалізацію на рівних підставах прав і свобод людини та громадянина.

Законом також передбачено, що обов'язковій антидискримінаційній експертизі підлягають проекти законів України, актів Президента України, інших нормативно-правових актів, що розробляються Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ, Кабмін), центральними та місцевими органами виконавчої влади. Порядок проведення такої експертизи було розроблено Міністерством юстиції України (далі – Мін'юст) та затверджено Постановою КМУ, №61 "Питання проведення антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів" від 30 січня 2013 року. Проекти нормативних актів органів виконавчої влади мають проходити обов'язкову антидискримінаційну експертизу з метою виявлення у них положень, які містять ознаки дискримінації, та надання пропозицій щодо їх усунення.

У рамках проекту *"Суспільство та проблеми захисту від дискримінації: експертний погляд"*¹ за сприяння Міжнародного фонду "Відродження" було проведено моніторинг діяльності ЦОВВ, органів виконавчої влади на містах, органів місцевого самоврядування (обласний рівень) з 1 січня до 15 вересня 2013 року щодо реалізації положень Закону (стаття 11). Моніторинг було реалізовано стосовно таких питань діяльності органів влади:

- підготовка ЦОВВ пропозицій щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації;
- наявність у діяльності ЦОВВ спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для різних меншин (особи з інвалідністю, представники національних та релігійних меншин) (позитивні дії);
- співпраця з громадськими організаціями (далі – ГО) щодо дотримання принципу недискримінації;
- проведення просвітницької діяльності з питань запобігання та протидії дискримінації;
- сприяння науковим розробкам у сфері запобігання та протидії дискримінації.

¹ Моніторинг здійснювався за результатами запитів про інформацію, поданих до ЦОВВ, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

У рамках проекту було здійснено оцінку діяльності щодо проведення Кабміном єдиної державної політики, спрямованої на дотримання принципу недискримінації при координації роботи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади із забезпечення запобігання та протидії дискримінації та під час розробки нормативно-правових актів.

Метою моніторингу, що здійснювався в рамках проекту, є оцінка діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування стосовно формування та реалізації мовної політики в регіонах України, протидії дискримінації відповідно до Закону.

Предметом моніторингу є процес виконання Закону з боку ЦОВВ, органів місцевого самоврядування (обласний рівень), обласних державних адміністрацій.

Об'єктом моніторингу є діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованої на виконання Закону.

У рамках проекту було направлено 75 запитів до ЦОВВ, 27 – до обласних адміністрацій на отримання публічної інформації та ще 27 – до обласних рад стосовно реалізації ними повноважень, визначених статтею 11 Закону.

1. Підготовка центральними органами виконавчої влади пропозицій щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації

Відповідно до отриманої інформації із 75 ЦОВВ тільки 11 надавали пропозиції стосовно вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації.

Підготовка пропозицій з удосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації:

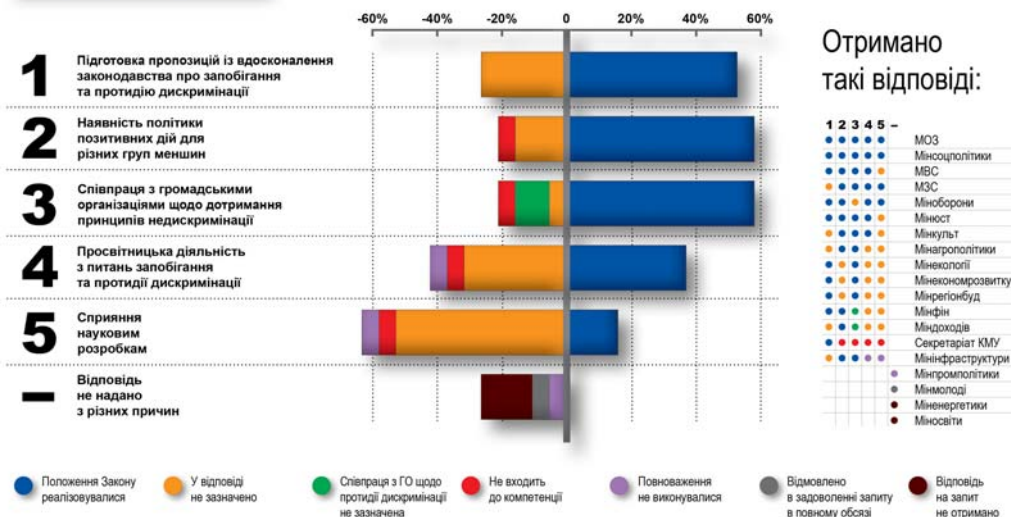
- *положення Закону реалізовувалися – 11;*
- *у відповіді не зазначено – 6;*
- *повноваження не виконувалися – 45;*
- *відповіді на запит не отримано – 7;*
- *запит не задоволено – 4;*
- *не належить до компетенції – 2.*

5

питань до органів виконавчої влади щодо реалізації Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (з 1 жовтня 2012 року до 31 березня 2013 року)

Дослідження проводилося в рамках проекту УНЦПД «Суспільство та проблеми захисту від дискримінації: експертний погляд» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Дані моніторингу продемонстрували недостатність:

- активності ЦОВВ стосовно підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації;
- усвідомлення процесів формування політики у сфері попередження та протидії дискримінації щодо різних груп меншин, цільових аудиторій;
- інформації про перебіг проведення антидискримінаційної експертизи проектів.

Законодавча та нормативно-правова діяльність ЦОВВ, пов'язана із соціальними, гуманітарними чи соціогуманітарними питаннями, значною мірою не оцінюється в контексті формування політики протидії дискримінації стосовно різних груп та формування позитивних дій.

Міністерствами², відомствами, агенціями не було надано інформації про кількість, зміст, критерії та процес проведення антидискримінаційної експертизи законів та нормативно-правових актів, а також про прийняті рішення. Відповіді мали формальний характер. Відсутня інформація про перелік законів та нормативно-правових актів, стосовно яких такі експертизи було здійснено.

Діяльність ЦОВВ, які надавали пропозиції стосовно вдосконалення законодавства чи нормативно-правових актів, зосереджувалася переважно на такому:

- розробка та вдосконалення законодавства, надання пропозицій у частині вдосконалення Закону (Мін'юст, Міністерство соціальної політики України, Державна реєстраційна служба України, Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань, Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва);
- проведення антидискримінаційної експертизи (Секретаріат КМУ, Мін'юст, Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України), Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики України, Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна реєстраційна служба України, Державна служба фінансового моніторингу України);
- попередження насильства в сім'ї (Міністерство внутрішніх справ України);
- гендерна політика (участь в опрацюванні та погодженні проекту постанови КМУ "Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року" (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство соціальної політики України);
- створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення (Міністерство регіонального розвитку).

² Серед ЦОВВ тільки МОЗ України надало інформацію про проведення 5 антидискримінаційних експертиз: накази "Про затвердження Методичних рекомендацій для лікарів загальної практики – сімейної медицини з приводу консультування пацієнтів щодо основних засад здорового харчування" від 14 січня 2013 року № 16; "Про затвердження Державних санітарних норм та правил "Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів" від 20 лютого 2013 року № 144 (зарєєстровано в Мін'юсті 14 березня 2013 року за № 410/22942), "Про затвердження Державних санітарних норм і правил "Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу" від 2 квітня 2013 року № 259 (зарєєстровано в Мін'юсті 8 квітня 2013 року за № 570/23102); проекти законів України "Про новітні харчові продукти", "Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів".

Змістовні відповіді про діяльність у цій сфері надали тільки 6 міністерств: **Мін'юст, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство внутрішніх справ України, МОЗ України, Міністерство регіонального розвитку, Міністерство соціальної політики України.**

<p><i>Мін'юст України</i></p>	<p>Розроблено проекти законів України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні" (реєстр. № 2342), "Про внесення зміни до статті 21 Закону України "Про судову експертизу" та проект постанови КМУ "Питання проведення антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів".</p> <p>30 січня 2013 року було ухвалено Постанову КМУ "Питання проведення антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів" № 61, якою внесено зміни до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, Постановою КМУ внесено зміни до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, затвердженого постановою КМУ від 28 грудня 1992 року №731, та Регламенту КМУ, затвердженого постановою КМУ від 18 липня 2007 року №950.</p> <p>З метою здійснення інститутами громадянського суспільства громадської антидискримінаційної експертизи постановою КМУ встановлено, що така експертиза здійснюватиметься в рамках проведення органами виконавчої влади публічного обговорення проектів нормативно-правових актів, відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою КМУ від 03 листопада 2010 року №996.</p>
<p><i>Міністерство внутрішніх справ України</i></p>	<p>Долучилося до розгляду проекту нового закону "Про протидію домашньому насильству", в якому були враховані його пропозиції щодо організації роботи з домашніми агресорами в частині їх направлення для проходження корекційних програм виключно за рішенням суду.</p>
<p><i>Міністерство економічного розвитку і торгівлі України</i></p>	<p>У березні 2013 року брало участь в опрацюванні та погодженні проекту постанови КМУ "Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року".</p>
<p><i>МОЗ України</i></p>	<p>Погоджувало такі проекти законів України: "Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень", "Про Національний комітет України з попередження катування", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо тримання під вартою осіб, які захворіли на психічне захворювання)", "Про протидію торгівлі людьми", "Про внесення змін до Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" та інших законодавчих актів", "Про ратифікацію Європейської конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів", "Про компенсацію шкоди жертвам насильницьких злочинів" та ін. МОЗ України в межах компетенції розглянуло проект розпорядження КМУ "Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року" та надало пропозиції Міністерству культури України.</p> <p>Надало пропозиції щодо Закону України "Про внесення змін до законодавчих актів України щодо обмеження продажу та споживання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв та тютюнових виробів" № 2062-1 від 5 лютого 2013 року. Запропоновано вилучити дискримінаційну норму стосовно жінок щодо "доступу до товарів і послуг (стаття 4 Закону) у зв'язку зі станом здоров'я (вагітність), оскільки остання порушує гендерну рівність, обмежує права жінок та не відповідає чинному законодавству України і міжнародному досвіду вирішення таких проблем тощо.</p>

	Було опрацьовано ряд документів, які регулюють надання медичної допомоги особам, які перебувають під вартою. Управлінням громадського здоров'я МОЗ України було розроблено 5 нормативно-правових актів/проектів актів, на які дано позитивні висновки антидискримінаційної експертизи Юридичного управління МОЗ України.
<i>Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України</i>	Здійснює заходи щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення. Приписи зазначеного нормативу доповнюються положеннями інших будівельних норм, які конкретизують вимоги щодо створення безперешкодного доступу при створення окремих об'єктів будівництва та містобудівних утворень.
<i>Міністерство соціальної політики України</i>	На виконання Розпорядження КМУ №1002-р від 21 листопада 2012 року, з метою удосконалення державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності, подано на розгляд Уряду Концепцію Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року. На виконання Плану організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації ЗУ "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" надало Міністерству юстиції України пропозиції стосовно шляхів вдосконалення національного законодавства в частині приведення його у відповідність до норм вищезгаданого ЗУ. Зміст даних пропозицій полягає у необхідності законодавчого визначення механізмів, які б гарантували жертвам дискримінації, у тому числі, за ознакою інвалідності, право оскаржити дискримінаційні дії в судовому порядку.

1.1. Відповідно до отриманих даних 4 із 27³ обласних державних адміністрацій (далі – ОДА) та органів влади Автономної Республіки Крим брали участь в опрацюванні нормативно-правових актів, що корелюється з питаннями **вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації**.

Підготовка пропозицій з удосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації:

- **положення Закону реалізовувалися – 4;**
- **у відповіді не зазначено – 5;**
- **не належить до компетенції – 0;**
- **повноваження не виконувалися – 15;**
- **відповіді на запит не отримано – 2;**
- **запит не задоволено – 1.**

Діяльність ОДА стосується питань етнопонаціональних відносин, забезпечення прав ромів:

- погодження проекту розпорядження КМУ "Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року" (Полтавська ОДА, Львівська ОДА);
- пропозиції до проекту плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року (Сумська ОДА);
- розроблено проект Постанови КМУ "Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території Украї-

³ Із 27 опитаних: відповіді – 24, відповіді на запит не отримано – 2, запит не задоволено – 1.

ни", погоджено проект постанови КМУ щодо задоволення соціальних потреб депортованих за національною ознакою громадян, які повернулися на проживання в Україну (Севастопольська міська держадміністрація).

Впродовж зазначеного періоду Чернівецькою ОДА було проведено 9 антидискримінаційних експертиз розпоряджень державної адміністрації.

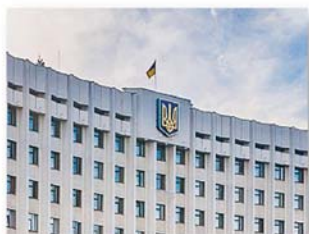
1.2. Обласні ради відповідно до отриманої інформації надавали свої пропозиції стосовно поліпшення нормативно-правових актів щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації.

Підготовка пропозицій з удосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації:

- **положення Закону реалізовувалися – 2;**
- **у відповіді не зазначено – 4;**
- **не належить до компетенції – 0;**
- **повноваження не виконувалися – 16;**
- **відмовлено в задоволенні запиту – 1;**
- **відповіді на запит не отримано – 4.**

Діяльність стосувалася надання пропозиції до проектів законів України щодо запровадження інклюзивної освіти (Одеська облрада).

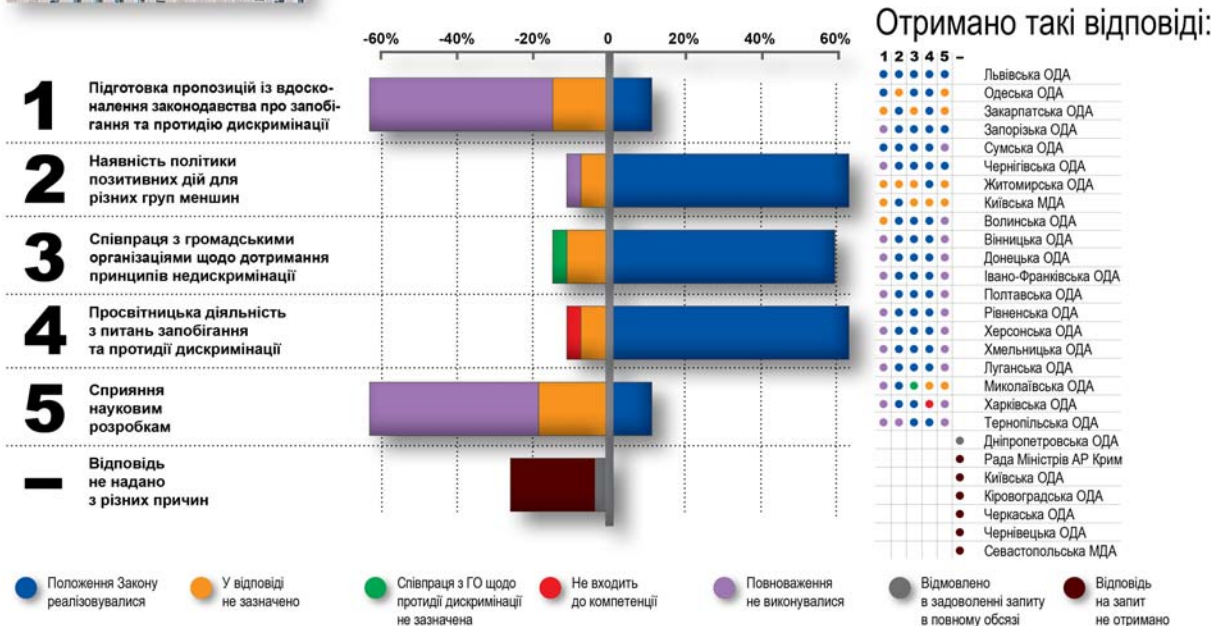
Було підготовлено запит від депутатів обласної ради до Голови Верховної Ради України щодо проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні" № 2342 (Луганська ОДА).

5

питань до Кабінету міністрів АРК, обласних державних адміністрацій, міських державних адміністрацій м. Києва та м. Севастополя щодо реалізації Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (з 1 січня до 15 вересня 2013 року)

Дослідження проводилося в рамках проекту УНЦПД «Суспільство та проблеми захисту від дискримінації: експертний погляд» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

2. Діяльність центральних органів виконавчої влади та облдержадміністрацій, органів влади Автономної Республіки Крим (позитивні дії)

2.1. Наявність у діяльності ЦОВВ спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для різних меншин (особи з інвалідністю, представники національних та релігійних меншин)

Незважаючи на те, що в конституціях та національних законодавствах більшості країн світу забороняється будь-яка дискримінація за ознаками раси, етнічного походження, мови, релігії, статі та іншими ознаками, для певних груп населення застосування такого "звичайного" антидискримінаційного законодавства вважається недостатнім. Тому головною метою політики "позитивних дій" є реальне забезпечення рівних можливостей у політичній, економічній, соціальній та культурній сферах повсякденного життя. У законодавстві Європейського Союзу – у двох "антидискримінаційних" директивах 2000-го року – йдеться про *affirmative action* як засіб ефективного запобігання прямій чи непрямій дискримінації. У подальших документах ЄС, крім пояснення, чому звичайні правові норми, що забороняють дискримінацію, у багатьох випадках є недостатніми для забезпечення справжньої ефективної рівності, зазначено, що "позитивні дії" не є тотожними "позитивній дискримінації". Застосування заходів посиленої підтримки ("позитивної дії"), спрямованих на певні вразливі групи меншин, не тільки не порушує основних принципів демократії, а, навпаки, є засобом досягнення справжньої, реальної, ефективної рівності всіх членів суспільства.

Історично першим кроком на цьому шляху було запровадження поняття "заходів посиленої підтримки" (Заходи посиленої підтримки можуть бути спрямованими на забезпечення гендерної рівності (наприклад, представництво жінок в органах влади), сприяння працевлаштуванню людей з інвалідністю тощо. Але найважливішою проблемою в контексті нашого сьогоднішнього дня є такі державні політики та практики, які стосуються забезпечення ефективних прав та підтримки різних груп меншин.

Дані моніторингу продемонстрували, що з боку ЦОВВ спостерігається брак системних спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на реалізацію позитивних дій. Так, відповідно до отриманої інформації положення Закону реалізували 24 ЦОВВ.

Наявність політики позитивних дій для різних груп меншин:

- положення Закону реалізовувалися – 24;
- у відповіді не зазначено – 4;
- повноваження не виконувалися – 33;
- відповіді на запит не отримано – 7;
- запит не задоволено – 4;
- не належить до компетенції – 3.

У відповідях стосовно переліку "позитивних дій" цілісну інформацію було отримано від Міністерства соціальної політики України, МОЗ України, Міністерства інфраструктури України.

Протягом моніторингового періоду діяльність органів влади зосереджувалася на таких заходах та тематиці:

- права біженців (затвердження планів заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на 2013 рік (Мін'юст);

- реалізація соціально орієнтованих програм "Оздоровлення та відпочинок дітей працівників агропромислового комплексу" (**Міністерство аграрної політики та продовольства України**);
- декларування забезпечення гендерної рівності, створення умов для рівної оплати праці, поєднання материнства та робочої діяльності (**Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство доходів і зборів України, Міністерство закордонних справ України, Державна служба статистики України**);
- сприяння реалізації програм міжнародних організацій, наприклад, реалізація дворічної Програми БДПЛ з підготовки представників правоохоронних органів у сфері протидії злочинам, вчиненим на ґрунті ненависті (**Міністерство закордонних справ України**);
- забезпечення гідних умов життя для людей з інвалідністю (**Міністерство інфраструктури України – Програма зі створення належних умов для доступу людей з інвалідністю до об'єктів транспортно-дорожньої, туристичної інфраструктури та поштового зв'язку на 2012-2016 роки**);
- формування і реалізація державної політики з питань сім'ї та дітей, зокрема, щодо попередження насильства в сім'ї, соціальна підтримка та надання соціальних послуг молодим сім'ям, які можуть опинитися або перебувають у складних життєвих обставинах, багатодітним сім'ям, сім'ям опікунів, піклувальників, прийомним сім'ям та дитячим будинкам сімейного типу, особам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, тощо (**Міністерство соціальної політики України**);
- запобігання проявам дискримінації у сфері зайнятості (**Міністерство соціальної політики України**);
- забезпечення прав на працю людей з інвалідністю (**Державна інспекція України з питань праці**);
- розвиток культур національних меншин (**Міністерство культури України**);
- запобігання можливій дискримінації, міжнаціональній, релігійній та расовій нетерпимості, будь-яким проявам насильства (**МОЗ України – План заходів МОЗ України щодо удосконалення виховної роботи серед студентів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України щодо забезпечення безпеки перебування і навчання іноземних громадян", окремі заходи Державної прикордонної служби України**);
- усунення можливої нерівності у медичному обслуговуванні кримських татар та інших депортованих народів Криму, крім обслуговування за місцем проживання нарівні з іншим населенням (**МОЗ України**);
- недопущення проявів дискримінації щодо працівників за ВІЛ-статусом, реалізація Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки ВБО "Всеукраїнська мережа ЛЖВ" (**Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань, Державна служба статистики України**).

Згідно з аналізом відповідей стосовно формування спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для різних меншин, можна стверджувати таке:

- спостерігається брак системного розуміння відповідної політики, сенсу позитивних дій, окремі органи влади вбачають зміст позитивних дій лише у проведенні антидискримінаційної експертизи, а не в ухваленні спеціалізованих заходів;
- деякі ЦОВВ називають державні соціально орієнтовані програми, які характеризуються як заходи позитивних дій, але не стосуються питань протидії дискримінації та мають значною мірою загальний соціальний характер;
- ЦОВВ характеризують як "позитивні дії" загальні стандарти стосовно забезпечення прав людини, які мають реалізуватися в державній політиці щодо різних соціальних груп;

- деякі органи влади наводять приклади заходів спільно з міжнародними інституціями, організаціями, що трактуються як заходи позитивної дії, хоча являють собою кроки з інформування та комунікації про проблеми політики, що не можуть підмінити собою позитивні дії;
- відчувається брак прозорих критеріїв оцінки ефективності відповідних програм, залишаються невирішеними питання стосовно достатності фінансового забезпечення відповідних програм;
- спостерігається брак координації політики у сфері протидії дискримінації стосовно різних груп меншин; деякі ЦОВВ навіть за наявності подібних програм, які можна охарактеризувати як "позитивні дії", не ідентифікують їх таким чином, наприклад, "Програма розселення та облаштування депортованих кримських татар і осіб інших національностей, що повернулися на проживання в Україну, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство на період до 2015 року" та інші.

2.2. Наявність у діяльності ОДА, органів влади Автономної Республіки Крим спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для різних меншин (особи з інвалідністю, представники національних та релігійних меншин)

За інформацією, отриманою в ході моніторингу, 21 із 27 ОДА реалізують різноманітні заходи, спрямовані на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для різних меншин (особи з інвалідністю, представники національних та релігійних меншин).

Наявність політики позитивних дій для різних груп меншин:

- **положення Закону реалізовувалися – 21;**
- **у відповіді не зазначено – 2;**
- **не належить до компетенції – 0;**
- **повноваження не виконувалися – 1;**
- **відповіді на запит не отримано – 2;**
- **запит не задоволено – 1.**

Згідно з отриманими даними відповідна діяльність полягає в реалізації програм, спрямованих на протидію дискримінації, порушення прав людини, зокрема:

- попередження торгівлі людьми;
- гендерна політика;
- забезпечення прав людей з інвалідністю;
- соціальні програми;
- протидія ксенофобії;
- забезпечення потреб національних меншин;
- охорона здоров'я.

Більшість програм було ухвалено до набуття чинності законом про протидію дискримінації, однак вони орієнтовані на різні групи меншин та вразливі соціальні групи. Невирішеними залишаються питання ефективності реалізації відповідних програм, достатності їхнього фінансового забезпечення.

Попередження торгівлі людьми	Вінницька ОДА – Обласна цільова соціальна комплексна програма підтримки сім'ї, демографічного розвитку, попередження торгівлі людьми та забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2015 року
Забезпечення прав націона-	Вінницька ОДА – Програма розвитку міжнародного співробітництва Вінницької області на 2011–2015 роки (створення належних умов для реалізації культурних,

<p>льних меншин</p>	<p>освітніх та інформаційних потреб національних меншин, які проживають на території області).</p> <p>Волинська ОДА – в області реалізується Регіональна програма соціально-культурного розвитку національних меншин на 2013–2017 роки, затверджена рішенням обласної ради від 21 грудня 2012 року № 14/12, в якій зроблено акцент на посилену підтримку ромської національної меншини, популяризацію культур національних меншин краю та пропагування толерантних міжнаціональних відносин.</p> <p>Житомирська ОДА – заходи з підтримки культур національних меншин.</p> <p>Закарпатська ОДА – Програма забезпечення розвитку освіти, культури, традицій національних меншин області на 2011–2015 роки, програми "Центр культур національних меншин Закарпаття на 2011–2015 роки" та "Ромське населення Закарпаття" на 2012–2015 роки.</p> <p>Запорізька ОДА – Програма підтримки розвитку культур національних меншин у Запорізькій області на 2013–2017 роки. У 2013 році передбачено фінансування Програми у сумі 350 тис. грн.</p> <p>Івано-Франківська ОДА – заходи в рамках Програми розвитку освіти Івано-Франківщини на 2008–2015 роки, регіональної цільової програми "Культура Івано-Франківщини" на 2011–2015 роки, регіональної цільової програми підтримки книговидання, програми "Розвиток ЗМІ області".</p> <p>Луганська ОДА – Цільова обласна програма підтримки діяльності та розвитку культур національних меншин Луганської області на 2013–2015 роки.</p> <p>Миколаївська ОДА – Цільова національно-культурна програма "Збереження та розвиток етнічної, культурної та мовної самобутності національних меншин у Миколаївській області" на 2010–2013 роки.</p> <p>Полтавська ОДА – у поточному році на підтримку ГО національних меншин заплановано виділення коштів з обласного бюджету у сумі 40 тис. грн.</p> <p>Херсонська ОДА – Програма розвитку національних меншин Херсонської області на 2010–2015 роки.</p> <p>Хмельницька ОДА – заходи для задоволення освітніх, культурних і духовних потреб національних меншин, за підтримки місцевих органів виконавчої влади.</p> <p>Київська міськдержадміністрація – міська цільова програма "Київ етнічний" на 2012–2015 роки, основним її завданням є забезпечення рівноправного розвитку та активної участі представників різних національностей в соціально-економічному, політичному та духовно-культурному житті міста Києва (затверджена рішенням Київської міської ради від 5 квітня 2012 року).</p> <p>Одеська ОДА – Рішенням Одеської обласної ради від 26 грудня 2012 року № 684 затверджено Програму підтримки розвитку національних меншин та діяльності національно-культурних товариств на 2013–2015 роки, яку складено з урахуванням пропозицій національно-культурних товариств Одещини.</p> <p>Чернівецька ОДА – прийнято обласну Програму підтримки національно-культурних товариств Чернівецької області та української діаспори на 2013–2015 роки.</p> <p>Постановою Ради Міністрів АРК від 12 березня 2013 року № 39 затверджено План заходів щодо розвитку соціально-культурної сфери депортованих і забезпечення міжнаціональної злагоди в АРК на 2013 рік.</p>
<p>Питання молодіжної політики</p>	<p>Обласна цільова соціальна програма "Молодь Вінниччини" на 2013–2015 роки, діє Комунальний заклад "Вінницький обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями "Обрій".</p>

<p>Гендерна політика, рівність участі чоловіків та жінок</p>	<p>Вінницька ОДА здійснює позитивні дії, спрямовані на досягнення паритетної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень, на зменшення гендерного дисбалансу в економічній сфері, розширення можливостей жінок і чоловіків на ринку праці.</p> <p>Запорізькою ОДА створено Гендерний ресурсний центр, призначено радника з гендерних питань; діє Комплексна обласна програма з оздоровлення та відпочинку дітей, підтримки сім'ї, молоді, гендерного паритету та протидії торгівлі людьми на 2012–2016 роки.</p> <p>Хмельницька ОДА – 5 серпня 2011 року затверджено Обласну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2015 року за № 16-5/2011.</p> <p>Чернівецька ОДА – 29 березня 2013 року прийнято Комплексну обласну програму підтримки сім'ї, забезпечення гендерної рівності та протидії торгівлі людьми на період до 2016 року.</p>
<p>Протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації</p>	<p>Закарпатська ОДА – робота з виконання Плану заходів із протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації в українському суспільстві у 2010–2012 роках.</p> <p>Івано-Франківська ОДА – План заходів із протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації.</p> <p>Львівська ОДА – створено "гарячу лінію" для забезпечення своєчасного отримання інформації про випадки протиправних дій, в тому числі на ґрунті національної, расової та релігійної нетерпимості.</p> <p>Миколаївська ОДА – План заходів із протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації в Миколаївській області на 2013 рік, затверджений розпорядженням голови облдержадміністрації від 29 грудня 2012 року № 471-р.</p> <p>Херсонська ОДА – затверджено план заходів щодо протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації в області на 2013–2015 роки.</p> <p>Рада Міністрів АР Крим – Республіканським комітетом АРК з інформації здійснюється моніторинг діяльності друкованих та електронних ЗМІ з метою недопущення випадків розміщення інформації, виходу в ефір теле- і радіопередач, які містять ознаки розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, приниження національної честі та гідності, образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями. У 2013 році таких випадків не зафіксовано.</p>
<p>Соціальні програми, охорона здоров'я</p>	<p>Запорізька ОДА – Обласна програма соціальної підтримки малозабезпечених громадян із числа ветеранів війни, праці, інвалідів, інших соціальних верств населення "Назустріч людям" на 2011–2014 роки.</p> <p>Львівська ОДА – Комплексна програма соціальної підтримки окремих категорій громадян Львівської області на 2011–2013 роки, затверджена рішенням Львівської обласної ради від 9 вересня 2011 року № 58.</p> <p>Хмельницька ОДА – "Репродуктивне здоров'я населення Хмельницької області на період до 2015 року", програми "Розвиток галузі охорони здоров'я області на 2012–2014 роки", "Цукровий діабет на 2011–2013 роки", "Імунопрофілактика та захист населення області від інфекційних хвороб на 2010–2015 роки", "Боротьба з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року", "Забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 2009–2013 роки".</p> <p>Чернівецька ОДА – Програма фінансової підтримки обласних ГО інвалідів та ветеранів, затверджена рішенням сесії обласної ради від 25 березня 2011 року (щорічна підтримка).</p>

<p>Забезпечення прав людей з інвалідністю</p>	<p>Запорізька ОДА – Програма виконання завдань і заходів Державної цільової програми "Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів" на період до 2020 року.</p> <p>Луганська ОДА – Комплексна обласна програма соціального захисту і реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями на 2012–2015 роки.</p> <p>Львівська ОДА – Обласна комплексна програма соціальної підтримки та реабілітації інвалідів на 2011–2014 роки, затверджена рішенням Львівської обласної ради.</p> <p>Херсонська ОДА – протягом першого півріччя поточного року клієнтами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді стали 1584 особи з проблемою інвалідності (осіб до 18 років – 1097, повнолітніх осіб – 487, з них молодь – 281), під соціальним супроводом перебували 132 сім'ї (172 дитини), які виховують дитину-інваліда. За перше півріччя 2013 року особам з функціональними обмеженнями надано 8103 послуги, з них 4846 – дітям, 3257 – повнолітнім. Більшість послуг, що надавалися особам зазначеної категорії, стосувалися поліпшення їх адаптації у суспільстві: налагоджено або відновлено соціальні зв'язки для 367 осіб, залучено до реабілітаційних програм 13 осіб, отримали доступ до більш освітніх можливостей або соціальної активності 213 осіб, навчено навичкам безпечного способу життя 162 особи, отримали допомогу в лікуванні та догляді 360 осіб, допомогу в оформленні документів – 93 особи, поліпшено житлові умови для 121 особи, працевлаштовано 9 осіб, влаштовано на навчання 21 особу, отримала допомогу одягом, взуттям, продуктовими наборами 161 особа.</p> <p>Чернівецька ОДА – Програма заходів обласної державної адміністрації щодо виконання Державної цільової програми "Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів на період до 2020 року" у Чернігівській області на період до 2020 року, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 27 вересня 2012 року № 352.</p> <p>Рада Міністрів АР Крим – згідно з рекомендацією МСЕК територіальними органами служби зайнятості, розташованими в АРК, здійснюється пошук роботи для інвалідів відповідно до їх кваліфікації та знань, а також з урахуванням побажань здобувачів. На четвертому Всекримському ярмарку вакансій, який відбувся 28 вересня поточного року, активно працював сектор "Обслуговування інвалідів". За консультаціями з різних питань звернулися 120 громадян з інвалідністю.</p>
--	---

3. Співпраця з громадськими організаціями щодо дотримання принципу недискримінації

Відповідно до інформації, одержаної в ході моніторингу, ЦОВВ реалізовували положення закону у 23 випадках.

Співпраця з ГО щодо дотримання принципу недискримінації:

- **повноваження не виконувалися – 8;**
- **співпраця з ГО щодо протидії дискримінації не зазначена – 13;**
- **положення Закону реалізовувалися – 23;**
- **у відповіді не зазначено – 17;**
- **відповіді на запит не отримано – 7;**
- **запит не задоволено – 4;**
- **не належить до компетенції – 3.**

Згідно з аналізом інформації, отриманої від ЦОВВ у ході моніторингу, співпраця з ГО щодо дотримання принципу недискримінації відбувається у форматі консультацій, скликання громадських рад, створення спеціалізованих консультативних органів.

Проведення консультацій ЦОВВ з ГО стосовно законодавчих змін, проведення обговорення ініціатив ЦОВВ з громадськістю.	<i>Мін'юст, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство фінансів України, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України, Державна інспекція навчальних закладів України, Державна пробірна служба України, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державна служба експортного контролю України, Державна інспекція навчальних закладів України.</i>
--	--

Бракує офіційних даних про ефективність консультацій стосовно пропозицій щодо внесення змін до законодавства, нормативно-правових актів, також наявна нестача даних про проведення антидискримінаційних експертиз протягом поточного року.

Проведення спільних комунікаційних заходів (тренінги, семінари, круглі столи) щодо різних аспектів тематики протидії дискримінації, залучення до відповідних комунікаційних заходів представників організацій меншин	<i>Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство інфраструктури України, Державна прикордонна служба України, Державна пенітенціарна служба України, Державна служба з питань інвалідів та ветеранів України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики.</i>
--	---

Безпосередня фінансова підтримка діяльності ГО з боку ЦОВВ	<i>Міністерство культури України – підтримка національно-культурних товариств</i>
--	---

Деякі міністерства акцентують на включенні до складу громадських рад при ЦОВВ різноманітних ГО. Однак проблемними залишаються такі питання: ефективність подібної співпраці та взаємодії, реальне включення неурядових організацій до процесів формування та реалізації політики у сфері протидії дискримінації, врахування громадськими радами інтересів організацій різних груп меншин, тематика діяльності громадських рад при органах виконавчої влади.

Співпраця в рамках реалізації Постанови КМУ "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" від 3 листопада 2010 року № 996	<i>Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Державна інспекція України з контролю за цінами, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Державна інспекція України з питань праці, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України, Державна інспекція України з контролю за цінами, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Державна інспекція України з питань праці, Пенсійний фонд України, Державна авіаційна служба України, Державна пенітенціарна служба України, Державна служба статистики України, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна авіаційна служба України.</i>
---	--

Органами ЦОВВ також практикується створення при громадських радах спеціалізованих комісій з консультацій з організаціями меншин, робочих груп	<i>Міністерство культури України – Комісія з питань міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин у складі Громадської ради, Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань – Експертна рада з питань протидії дискримінації за ознакою статі при Міністерстві соціальної політики України.</i>
Створення спеціалізованих консультативно-дорадчих структур при ЦОВВ	<i>Міністерство культури України, Всеукраїнська Рада церков і релігійних організацій, до складу якої входять представники провідних християнських церков України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Ко-</i>

	<i>мітет забезпечення доступності інвалідів та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури), МОЗ України, ради студентського самоврядування (існують при всіх вищих навчальних закладах).</i>
--	--

Тематика консультацій та співпраці НУО та ЦОВВ відповідно до отримуваної інформації спрямована на такі проблемні складові:

- питання запобігання насильству в сім'ї (**Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство закордонних справ України**);
- гендерна політика (**Міністерство соціальної політики України, Міністерство аграрної політики та продовольства України**);
- протидія ксенофобії та конфліктна превенція, реагування на можливі міжетнічні та міжрелігійні конфлікти (**МОЗ України, Міністерство культури України**);
- розвиток міжконфесійних відносин та діалогу (**Міністерство культури України**);
- забезпечення інтересів осіб з інвалідністю (**Міністерство інфраструктури України**);
- забезпечення прав ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД (**Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань**).

3.1. Співпраця облдержадміністрацій з громадськими організаціями щодо дотримання принципу недискримінації

За даними, отриманими в результаті моніторингу, 20 ОДА співпрацюють з ГО стосовно протидії дискримінації.

<i>Співпраця з громадськими організаціями щодо дотримання принципу недискримінації:</i>	
○	положення Закону реалізовувалися – 20;
○	співпраця з ГО щодо протидії дискримінації не зазначена – 1;
○	у відповіді не зазначено – 3;
○	не належить до компетенції – 0;
○	повноваження не виконувалися – 0;
○	відповіді на запит не отримано – 2;
○	запит не задоволено – 1.

Співпраця відбувається у форматі консультацій та круглих столів з ГО, представниками національних меншин та релігійних громад щодо дотримання принципу недискримінації, соціально орієнтованими організаціями	<i>Вінницька ОДА, Волинська ОДА, Донецька ОДА, Запорізька ОДА, Кіровоградська ОДА, Львівська ОДА, Полтавська ОДА, Рівненська ОДА, Сумська ОДА, Тернопільська ОДА, Харківська ОДА, Херсонська ОДА, Хмельницька ОДА, Чернівецька ОДА, Чернігівська ОДА, Рада міністрів АР Крим</i>
---	--

Предметом консультацій є питання протидії ксенофобії, забезпечення прав національних меншин, рівність чоловіків та жінок, забезпечення прав людей з інвалідністю.

Створення спеціалізованих консультативно-дорадчих структур (громадських рад) при облдержадміністраціях	<i>Донецька ОДА – рада з питань етнонаціональної політики при облдержадміністрації. Запорізька ОДА – 18 січня 2013 року затверджено склад та положення про Експертну раду з питань розгляду звернень за фактами дискримінації за ознаками статі. Луганська ОДА – Обласна робоча група з профілактики проявів ксенофобії та міжетнічних конфліктів серед молоді. Львівська ОДА – Рада представників громадських організацій національних меншин, діє як дорадчий орган при голові облдержадміністрації.</i>
--	--

	<p><i>Хмельницька ОДА – координаційна Рада з питань національно-культурних товариств і громадських об'єднань національних меншин.</i></p> <p><i>Чернігівська ОДА – Наглядова рада за діяльністю інтернатних установ системи соціального захисту населення області.</i></p> <p><i>Ради міністрів АР Крим – Міжнаціональна рада при Раді міністрів АР Крим. До її складу входять представники республіканських національно-культурних товариств, органів влади.</i></p> <p><i>Одеська ОДА – Рада представників національно-культурних товариств Одеської області, що діє при Управлінні культури і туризму.</i></p> <p><i>Севастопольська міська держадміністрація – Рада представників кримських татар при голові Севастопольської міської держадміністрації.</i></p>
--	--

Використання для консультацій формату громадських рад при облдержадміністраціях	<i>Івано-Франківська ОДА, Миколаївська ОДА, Сумська ОДА, Чернігівська ОДА, Чернівецька ОДА</i>
---	--

Актуальними залишаються питання ефективності консультації органів влади з неурядовими організаціями стосовно тематики протидії дискримінації з огляду, зокрема, на проблеми формування громадських рад. Можна спостерігати певні складнощі з точки зору визначення ступенів незалежності таких консультативно-дорадчих структур, можливостей широкого залучення інститутів громадянського суспільства, експертів з питань формування та реалізації політики.

Про недостатню ефективність формату громадських рад, проблеми їхнього утворення говорять не тільки незалежні експерти – це розуміють і у владних інституціях.

Так, за результатами моніторингу процесу формування громадських рад Секретаріатом КМУ⁴ було виявлено чимало проблемних питань, причиною яких є недосконалість Типового положення про громадські ради:

- **формування громадських рад відбувається без урахування експертного досвіду потенційних членів;**
- **необмежений кількісний склад громадських рад (третина громадських рад, сформованих у 2010–2012 років, має більше 50 членів, 10% – від 100 до 222 членів; ця тенденція характерна для близько 60% громадських рад, які нещодавно оновили свій склад);**
- **недостатня ефективність роботи громадських рад;**
- **відсутність можливості переобрати склад громадської ради у разі, якщо вона не може налагодити свою роботу;**
- **недостатня увага органів виконавчої влади до взаємодії з громадськими радами.**

Досвід демонструє, що попри позитивні установки максимального залучення громадян до діяльності громадських рад, у більшості випадків під час установчих зборів фаховий критерій не береться до уваги, і до складу громадських рад обираються всі бажаючі. Часто-густо до складу рад потрапляють організації, діяльність яких не пов'язана із завданнями ЦОВВ, їм бракує фаху, а мотивація членів цих організацій має утилітарний характер. Таким організаціям бракує досвіду у фаховій експертизі рішень, нормативно-правових актів. Чисельність

⁴ Інформація про формування і діяльність громадських рад при органах виконавчої влади та їх взаємодію з Урядом, підготовлена Секретаріатом КМУ для Координаційної ради з питань розвитку громадянського суспільства. Детальніше див.: http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article/show/1463

громадських рад ускладнює процеси координації роботи, періодичності засідань, планування діяльності та формату консультацій з ЦОВВ – так, громадську, антидискримінаційну експертизу майже не проводять.

4. Просвітницька діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації

Відповідно до інформації, отриманої під час моніторингу, просвітницька діяльність згідно з положеннями Закону здійснюється 18 органами влади.

Значна частина ЦОВВ не проводить просвітницької діяльності стосовно тематики протидії дискримінації. Просвітницька робота з відповідних питань, зважаючи на отримані дані, відбувається у вигляді різноманітних просвітницьких заходів для персоналу, державних службовців стосовно питань протидії дискримінації, проведення антидискримінаційної експертизи. Заходи також здійснюються у форматі консультацій та співпраці з неурядовими організаціями.

Просвітницька діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації:

- **положення Закону реалізовувалися – 18;**
- **у відповіді не зазначено – 28;**
- **не належить до компетенції – 5;**
- **повноваження не виконувалися – 13;**
- **відповіді на запит не отримано – 7;**
- **запит не задоволено – 4.**

Просвітницька діяльність з питань протидії дискримінації, за трактуванням ЦОВВ, здійснюється у форматі такої роботи:

- 728 громадських приймалень з надання безоплатної первинної правової допомоги при органах юстиції (**Мін'юст**);
- проведення просвітницьких освітніх заходів з тематики протидії дискримінації для державних службовців, студентів, неурядових організацій (**Мін'юст, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство культури України, Державна пенітенціарна служба України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань, Державна служба фінансового моніторингу України**);
- проведення масових заходів, соціокультурних подій (**Міністерство культури України**);
- проведення інформаційних кампаній стосовно забезпечення прав меншин (**Державна інспекція України з питань праці**);
- поширення спеціальних інформаційних та методичних рекомендацій з тематики протидії дискримінації, захисту прав різних груп меншин (**Мін'юст, Міністерство соціальної політики України, Державна інспекція навчальних закладів України, Пенсійний фонд України, Державна пенітенціарна служба України**);
- виступи, тематичні публікації у ЗМІ стосовно питань протидії дискримінації, забезпечення прав різних груп, досягнення дійсної рівності (**Мін'юст, Міністерство внутрішніх справ України, МОЗ України, Державна інспекція України з питань праці**).

На підставі одержаних даних можна стверджувати, що тематика просвітницької діяльності стосується різноманітних соціогуманітарних питань, консультування з організаціями меншин, зокрема, в аспекті:

- протидії ксенофобії в суспільстві (**Міністерство закордонних справ України, Мін'юст, Міністерство культури України**);
- формування та реалізації гендерної політики, рівності жінок і чоловіків (**Міністерство внутрішніх справ України**);
- створення національного превентивного механізму в Україні (**МОЗ України**);

- посилення контролю за дотриманням роботодавцями нормативу місць для працевлаштування інвалідів (**Державна інспекція України з питань праці**);
- програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД.

Складно оцінювати ефективність відповідних просвітницьких заходів, чітко окреслену аудиторію, достатність ресурсного забезпечення та координації в ЦОВВ відповідної діяльності. Значна частина ЦОВВ не приділяє цьому уваги ані в роботі з власним персоналом, ані у випадку співпраці з різними групами громадян.

Просвітницька діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації з боку ОДА

Відповідно до отриманих даних 21 ОДА здійснює просвітницькі заходи з питань запобігання дискримінації.

Просвітницька діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації:

- **положення Закону реалізовувалися – 21;**
- **у відповіді не зазначено – 2;**
- **не входить до компетенції – 1;**
- **повноваження не виконувалися – 0;**
- **відповіді на запит не отримано – 2;**
- **запит не задоволено – 1.**

Згідно з інформацією, отриманою в результаті моніторингу, просвітницька діяльність полягає у:

- проведенні круглих столів, тематичних заходів, тренінгів, публічних дискусій, фестивалів (Вінницька ОДА, Волинська ОДА, Донецька ОДА, Житомирська ОДА, Закарпатська ОДА, Запорізька ОДА, Івано-Франківська ОДА, Луганська ОДА, Одеська ОДА, Полтавська ОДА, Рівненська ОДА, Сумська ОДА, Тернопільська ОДА, Чернігівська ОДА, Чернівецька ОДА Хмельницька ОДА Херсонська ОДА, Рада міністрів АР Крим, Кіровоградська ОДА, Севастопольська міськдержадміністрація);
- виданні тематичних інформативно-просвітницьких, аналітичних матеріалів щодо прав людини, різних груп меншин (Вінницька ОДА – збірка законодавчих, нормативно-правових актів та інформаційних матеріалів на тему "Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків");
- підготовці тематичних публікацій в ЗМІ з питань протидії ксенофобії, гендерної рівності, міжетнічної толерантності та діалогу (Донецька ОДА, Івано-Франківська ОДА);
- поширенні соціальної реклами щодо соціальних проблем міста (соціальне сирітство, права дитини) (Львівська ОДА).

Тематикою зазначеної діяльності є питання гендерної політики, протидії ксенофобії, діалогу культур, забезпечення прав національних меншин, протидія насильству в родині.

Цільовими аудиторіями такої діяльності були молодь, студенти, державні службовці, представники ЗМІ, організації меншин.

5. Сприяння науковим розробкам

Виходячи з даних, отриманих у результаті моніторингу, тільки 5 із 75 ЦОВВ сприяли науковим розробкам у сфері формування та реалізації політики протидії дискримінації, аналізу проблем цільових груп у контексті забезпечення реальної рівності.

Сприяння науковим розробкам:

- **положення Закону реалізовувалися – 5;**
- **у відповіді не зазначено – 38;**
- **не входить до компетенції – 5;**
- **повноваження не виконувалися – 16;**
- **відповіді на запит не отримано – 7;**
- **запит не задоволено – 4.**

Так, у Державній установі "Український інститут стратегічних досліджень" МОЗ України виконується науково-дослідна робота "Наукове обґрунтування системи медичного обслуговування національних меншин в Україні (зокрема, караїмів, кримчаків, ромів, гуцулів)" (2011-2013 роки).

Науково-дослідним інститутом соціально-трудових відносин Міністерства соціальної політики України за дорученням Мінсоцполітики підготовлено проект Національної доповіді про становище інвалідів в Україні, що містить інформацію стосовно, серед іншого, забезпечення в Україні рівності осіб з інвалідністю та їх недискримінації.

Бракує інформації щодо інших наукових розробок, їх підтримки, тематики, змісту та ресурсного забезпечення, а також щодо залучення експертів, періодичності, консультування стосовно відповідних напрацювань з організаціями меншин.

Сприяння науковим розробкам з боку ОДА

Сприяння науковим розробкам:

- **положення Закону реалізовувалися – 3;**
- **у відповіді не зазначено – 5;**
- **не належить до компетенції – 0;**
- **повноваження не виконувалися – 12;**
- **відповіді на запит не отримано – 6;**
- **запит не задоволено – 1.**

Згідно з отриманими даними за сприяння ОДА в 3 областях ведуться наукові розробки. Слід зазначити, що відповіді не мали конкретного та змістовного характеру. Вочевидь, для реалізації завдань бракує коштів, експертної інформації. Недостатньо активною є співпраця з комплексних питань протидії дискримінації з науковими та експертними установами.

Тільки дві ОДА навели приклади проведення відповідної діяльності. Значною мірою тематикою таких досліджень є не стільки питання політики протидії дискримінації, скільки стан дотримання прав національних меншин.

З 1 до 21 березня 2013 року на території Кіровоградської області Центрально-українською соціологічною лабораторією на замовлення ОДА проводилося соціологічне дослідження "Стан громадської думки населення Кіровоградської області". На запитання до респондентів про те, чи доводилося їм стикатися з проявами обмеження прав людини, упередженим ставленням до неї через її національність або її віросповідання, відповіді розподілилися таким чином: "так" – 8%, "ні" – 92% (Кіровоградська ОДА).

У червні 2013 року Управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Чернівецької ОДА зверталось з клопотанням до керівництва кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича про включення до щорічного соціологічного опитування, яке проводиться кафедрою, питань щодо рівня етнічної толерантності в області, в тому числі із використанням індексу соціальної дистанції Богардуса.

Висновки

У рамках проекту "Суспільство та проблеми захисту від дискримінації: експертний погляд" за сприяння Міжнародного фонду "Відродження" було проведено моніторинг діяльності ЦОВВ, органів виконавчої влади на містах, органів місцевого самоврядування (обласний рівень) з 1 січня до 15 вересня 2013 року щодо реалізації положень Закону (стаття 11), який продемонстрував формальне ставлення ЦОВВ до реалізації положень закону, що стосуються їхньої компетенції.

Водночас з боку ОДА було надано інформацію про заходи посиленої підтримки, позитивні дії у вигляді місцевих програм. Такі програми в окремих випадках лише опосередковано можуть стосуватися питань протидії дискримінації. Бракує тематичних заходів із просвіти державних службовців стосовно тематики дії Закону.

Положення Закону, зокрема проведення наукових розробок (стаття 11), вивчення громадської думки, дослідження реального стану справ щодо забезпечення реальної рівності різних груп меншин мають формальний характер.

Так, підготовку пропозицій з удосконалення законодавства здійснювали тільки 11 ЦОВВ, положення закону стосовно різних груп меншин реалізовувалися тільки у 24 випадках, співпраця з громадськими організаціями – у 23 ЦОВВ, просвітницька діяльність – лише у 18 ЦОВВ, а сприяння науковим розробкам – у 5 випадках.

Реалізація центральними органами виконавчої влади положень Закону (2012–2013 роки)

1. Підготовка пропозицій з удосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації:

- положення Закону реалізовувалися – 11;
- у відповіді не зазначено – 6;
- повноваження не виконувалися – 45;
- відповіді на запит не отримано – 7;
- запит не задоволено – 4;
- не належить до компетенції – 2.

2. Наявність політики позитивних дій для різних груп меншин:

- положення Закону реалізовувалися – 24;
- у відповіді не зазначено – 4;
- повноваження не виконувалися – 33;
- відповіді на запит не отримано – 7;
- запит не задоволено – 4;
- не належить до компетенції – 3.

3. Співпраця з ГО щодо дотримання принципу недискримінації:

- повноваження не виконувалися – 8;
- співпраця з ГО щодо протидії дискримінації не зазначена – 13;
- положення Закону реалізовувалися – 23;
- у відповіді не зазначено – 17;
- відповіді на запит не отримано – 7;
- запит не задоволено – 4;
- не належить до компетенції – 3.

4. Просвітницька діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації:

- положення Закону реалізовувалися – 18;

- у відповіді не зазначено – 28;
- не належить до компетенції – 5;
- повноваження не виконувалися – 13;
- відповіді на запит не отримано – 7;
- запит не задоволено – 4.

5. Сприяння науковим розробкам:

- положення Закону реалізовувалися – 5;
- у відповіді не зазначено – 38;
- не належить до компетенції – 5;
- повноваження не виконувалися – 16;
- відповіді на запит не отримано – 7;
- запит не задоволено – 4.

Дані моніторингу продемонстрували недостатність:

- активності ЦОВВ стосовно підготовки пропозиції щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації;
- усвідомлення процесів формування політики у сфері попередження та протидії дискримінації щодо різних груп меншин, цільових аудиторій;
- інформації про перебіг проведення антидискримінаційної експертизи проектів.

Згідно з даними моніторингу можна також стверджувати таке:

- положення Закону, зокрема проведення наукових розробок (стаття 11), мають формальний характер;
- спостерігається брак спеціалізованих консультативно-дорадчих структур з питань протидії дискримінації при органах влади різного рівня;
- законодавча та нормативно-правова діяльність ЦОВВ, яка стосується соціальних, гуманітарних чи соціогуманітарних питань, значною мірою не оцінюється в контексті формування політики протидії дискримінації стосовно різних груп та позитивних дій;
- міністерствами, відомствами, агенціями не було надано інформації про кількість, зміст, критерії та процес проведення антидискримінаційної експертизи законів та нормативно-правових актів, а також про прийняті рішення. Відповіді мали формальний характер. Відсутня інформація про перелік законів та нормативно-правових актів, стосовно яких такі експертизи було здійснено.

Дані моніторингу продемонстрували, що з боку ЦОВВ спостерігається брак системних спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на реалізацію позитивних дій. Так, відповідно до отриманої інформації положення Закону реалізували 24 ЦОВВ.

Згідно з аналізом відповідей стосовно формування спеціальних тимчасових або постійних заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для різних меншин, можна стверджувати таке:

- спостерігається брак системного розуміння відповідної політики, сенсу позитивних дій, окремі органи влади вбачають зміст позитивних дій лише у проведенні антидискримінаційної експертизи, а не в ухваленні спеціалізованих заходів для забезпечення реальної рівності стосовно різних груп меншин, соціальних груп;
- деякі ЦОВВ називають державні соціально орієнтовані програми, які характеризуються як заходи позитивних дій, але не стосуються питань протидії дискримінації та мають значною мірою загальний соціальний характер;
- ЦОВВ характеризують як "позитивні дії" загальні стандарти стосовно забезпечення прав людини, які мають реалізуватися в державній політиці щодо різних соціальних груп;

- деякі органи влади наводять приклади заходів спільно з міжнародними інституціями, організаціями, що трактуються як заходи позитивної дії, хоча являють собою кроки з інформування та комунікації про проблеми політики, що не можуть підміняти собою позитивні дії;
- відчувається брак прозорих критеріїв оцінки ефективності відповідних програм, залишаються невирішеними питання стосовно достатності фінансового забезпечення відповідних програм;
- спостерігається брак координації політики у сфері протидії дискримінації стосовно різних груп меншин; деякі ЦОВВ навіть за наявності подібних програм, які можна охарактеризувати як "позитивні дії", не ідентифікують їх таким чином, наприклад, "Програма розселення та облаштування депортованих кримських татар і осіб інших національностей, що повернулися на проживання в Україну, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство на період до 2015 року" та інші.

Відповідно до аналізу інформації, отриманої від ЦОВВ у ході моніторингу, співпраця з ГО щодо дотримання принципу недискримінації відбувається у форматі консультацій, скликання громадських рад, створення спеціалізованих консультативних органів:

- проведення консультацій ЦОВВ з ГО стосовно законодавчих змін, проведення обговорення ініціатив ЦОВВ з громадськістю. Бракує офіційних даних про ефективність консультацій стосовно пропозицій щодо внесення змін до законодавства, нормативно-правових актів, також наявна нестача даних про проведення антидискримінаційних експертиз протягом поточного року та про зміст відповідних консультацій (Мін'юст, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство фінансів України, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України, Державна інспекція навчальних закладів України, Державна пробірня служба України, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державна служба експортного контролю України, Державна інспекція навчальних закладів України);
- проведення спільних комунікаційних заходів (тренінги, семінари, круглі столи) щодо різних аспектів тематики протидії дискримінації, залучення до відповідних комунікаційних заходів представників організацій меншин (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство інфраструктури України, Державна прикордонна служба України, Державна пенітенціарна служба України, Державна служба з питань інвалідів та ветеранів України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики);
- безпосередня фінансова підтримка діяльності ГО з боку ЦОВВ (Міністерство культури України – підтримка національно-культурних товариств);
- співпраця в рамках реалізації Постанови КМУ "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" від 3 листопада 2010 року № 996. Так, деякі міністерства акцентують на включенні до складу громадських рад при ЦОВВ різноманітних ГО. Однак проблемними залишаються такі питання: ефективність подібної співпраці та взаємодії, реальне включення неурядових організацій до процесів формування та реалізації політики у сфері протидії дискримінації, врахування громадськими радами інтересів організацій різних груп меншин, тематика діяльності громадських рад при органах виконавчої влади (Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Державна інспекція України з контролю за цінами, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Державна інспекція України з питань праці, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України, Державна інспекція України з контролю за цінами, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Державна інспекція України з питань праці, Пенсійний фонд України, Державна авіаційна служба України, Державна пенітенціарна служба України, Державна служба статистики України,

Державна служба України з контролю за наркотиками, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна авіаційна служба України);

- органами ЦОВВ також практикується створення при громадських радах спеціалізованих комісій з консультацій з організаціями меншин, робочих груп (Міністерство культури України – Комісія з питань міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин у складі громадської ради, Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань – Експертна рада з питань протидії дискримінації за ознакою статі при Міністерстві соціальної політики України);
- створення спеціалізованих консультативно-дорадчих структур при ЦОВВ (Міністерство культури України, Всеукраїнська Рада церков і релігійних організацій, до складу якої входять представники провідних християнських церков України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Комітет забезпечення доступності інвалідів та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури), МОЗ України, ради студентського самоврядування (існують при всіх вищих навчальних закладах).

Відповідно до інформації, отриманої під час моніторингу, просвітницька діяльність згідно з положеннями Закону здійснюється 18 органами влади.

Значна частина ЦОВВ не проводить просвітницької діяльності стосовно тематики протидії дискримінації. Просвітницька робота з відповідних питань, зважаючи на отримані дані, відбувається у вигляді різноманітних просвітницьких заходів для персоналу, державних службовців стосовно питань протидії дискримінації, проведення антидискримінаційної експертизи. Заходи також здійснюються у форматі консультацій та співпраці з неурядовими організаціями.

Складно оцінювати ефективність відповідних просвітницьких заходів, чітко окреслену аудиторію, достатність ресурсного забезпечення та координації в ЦОВВ відповідної діяльності. Значна частина ЦОВВ не приділяє цьому уваги ані в роботі з власним персоналом, ані у випадку співпраці з різними групами громадян.

Просвітницька діяльність з питань протидії дискримінації, за трактуванням ЦОВВ, здійснюється у форматі такої роботи:

- 728 громадських приймалень з надання безоплатної первинної правової допомоги при органах юстиції (Мін'юст);
- проведення просвітницьких освітніх заходів з тематики протидії дискримінації для державних службовців, студентів, неурядових організацій (Мін'юст, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство культури України, Державна пенітенціарна служба України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань, Державна служба фінансового моніторингу України);
- проведення масових заходів, соціокультурних подій (Міністерство культури України);
- проведення інформаційних кампаній стосовно забезпечення прав меншин (Державна інспекція України з питань праці);
- поширення спеціальних інформаційних та методичних рекомендацій з тематики протидії дискримінації, захисту прав різних груп меншин (Мін'юст, Міністерство соціальної політики України, Державна інспекція навчальних закладів України, Пенсійний фонд України, Державна пенітенціарна служба України);

- виступи, тематичні публікації у ЗМІ стосовно питань протидії дискримінації, забезпечення прав різних груп, досягнення дійсної рівності (Мін'юст, Міністерство внутрішніх справ України, МОЗ України, Державна інспекція України з питань праці).

Виходячи з даних, отриманих у результаті моніторингу, тільки 5 із 75 ЦОВВ сприяли науковим розробкам у сфері формування та реалізації політики протидії дискримінації, аналізу проблем цільових груп у контексті забезпечення реальної рівності.

Так, у Державній установі "Український інститут стратегічних досліджень" МОЗ України виконується науково-дослідна робота "Наукове обґрунтування системи медичного обслуговування національних меншин в Україні (зокрема, караїмів, кримчаків, ромів, гуцулів)" (2011–2013 роки).

Науково-дослідним інститутом соціально-трудових відносин Міністерства соціальної політики України за дорученням Мінсоцполітики підготовлено проект Національної доповіді про становище інвалідів в Україні, що містить інформацію стосовно, серед іншого, забезпечення в Україні рівності осіб з інвалідністю та їх недискримінації.

Бракує інформації щодо інших наукових розробок, їх підтримки, тематики, змісту та ресурсного забезпечення, а також щодо залучення експертів, періодичності, консультування стосовно відповідних напрацювань з організаціями меншин. Відповідні положення Закону не є дієвими та виглядають формальними.